

IVN GRONINGEN-HAREN

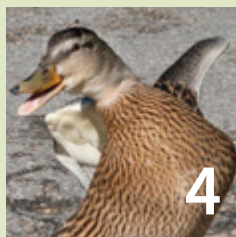
Instituut voor natuureducatie en duurzaamheid

ivn

Jaargang 44 n° 2

2020-2

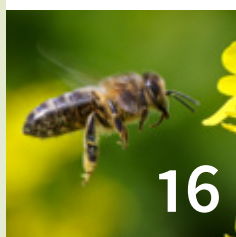
Groeningen
voor natuur in en om de stad

Inhoudsopgave

Onderzoeker aan het woord: Wim van Boekel	5
Boekbespreking: Zaadje in de wind	7
Natuurquiz	7
Beestjes kijken: Futenpech	8
Natuur in de stad: Park Groenestein	10
Verhalen onderweg: Bomenhaiku's	12
Uit de werkgroepen: Werkgroep Krabbenscheer	13
Mijn favoriete plekje: Noorderplantsoen 140 jaar	14
Natuuractieveling: Imkeren	16
Het interessante leven van ... Hop	18
Natuur literair: Zwaluw	19
Actief in de buurt: overleven in 2020	21
Natuur digitaal	23
Uit de werkgroepen: Natuurkids	24
Uit de werkgroepen: Vogelwerkgroep	26

Agenda herfst/winter 2020	2
Van de voorzitter	3
Cartoon	3
Van de redactie	4
Verslagen van activiteiten	25
Cursussen, excursies en activiteiten	27
Adressen en informatie	28

Agenda herfst/winter 2020

Door de coronasituatie zijn er weinig activiteiten gepland. Alleen de vogelwerkgroep biedt, binnen de mogelijkheden, drie excursies aan op zaterdagochtend; alles met eigen vervoer, op de fiets of te voet in kleine groepen, maximaal 12 deelnemers.

Za 19 september	Vogelexcursie Onlanden, deel 1
Za 17 oktober	Vogelexcursie Onlanden, deel 2
Za 14 november	Wandelexcursie Kardinge, vogels

Nadere informatie volgt nog. Hou de website in de gaten: www.ivn.nl/afdeling/groeningen-haren

Foto omslag:

Sint Jansvlinder op Friese Muggenorchis
De orchidee is zeer bijzonder, komt alleen op de Waddeneilanden en in het Lauwersmeer voor.

Foto: Frans Kromme

Afdelingsblad Groeningen op papier of digitaal?

We krijgen regelmatig vragen van onze leden of een papieren Groeningen nog wel van deze tijd is voor een groene organisatie als onze IVN. Sommige leden stellen hierom een digitale versie op prijs. Voor anderen is juist de papieren versie waardevol. Het blad is mooi om te zien, je legt het ergens neer om er later weer verder in te neuzen en je kunt het met anderen delen.

Het digitaal versturen van de Groeningen heeft voordelen. Minder papier is minder belastend voor het milieu. En – niet onbelangrijk – het scheelt flink op onze begroting als we op de druk- en vooral porto-kosten kunnen besparen. Wij vinden dat iedereen zelf de Groeningen kan kiezen die de voorkeur heeft. Dus op papier of digitaal. We zijn zeker niet van plan om de papieren versie af te schaffen!

Op dit moment ontvangen 325 leden/donateurs ons afdelingsblad op papier, en 75 krijgen het digitaal.

Wilt u de Groeningen ook digitaal ontvangen in plaats van per post? Stuur dan een mailtje naar ivn.groeningen.lidmaatschap@gmail.com.

Steenhommel.
Foto: Gerard Smeding

Van het bestuur

IVN Groningen-Haren in tijden van Corona

Het was vaak ideaal excursie-weer het afgelopen voorjaar. Erg jammer dus om er niet met een groep mede-natuurlijkehebbers op uit te kunnen. Verenigingsactiviteiten zoals excursies en lezingen zijn de afgelopen maanden noodgedwongen in winterslaap gegaan en op het moment van schrijven van dit stukje is het nog niet duidelijk hoe lang dit gaat duren.

Gelukkig was het, dankzij het 'intelligente' karakter van de Nederlandse lockdown, wel mogelijk om alleen of met z'n tweeën de natuur in te gaan en te genieten van het vele moois dat het voorjaar te bieden heeft.

Vanuit het afdelingsbestuur is niet zo veel te melden. Eind april heeft het bestuur via video

conferencing vergaderd om lopende zaken te bespreken en af te handelen. Dat viel technisch nog niet mee. Haperende camera's, onwillige microfoons en verbroken verbindingen gooiden roet in het eten, maar het is het bestuur desondanks toch gelukt om de vereniging draaiende te houden.

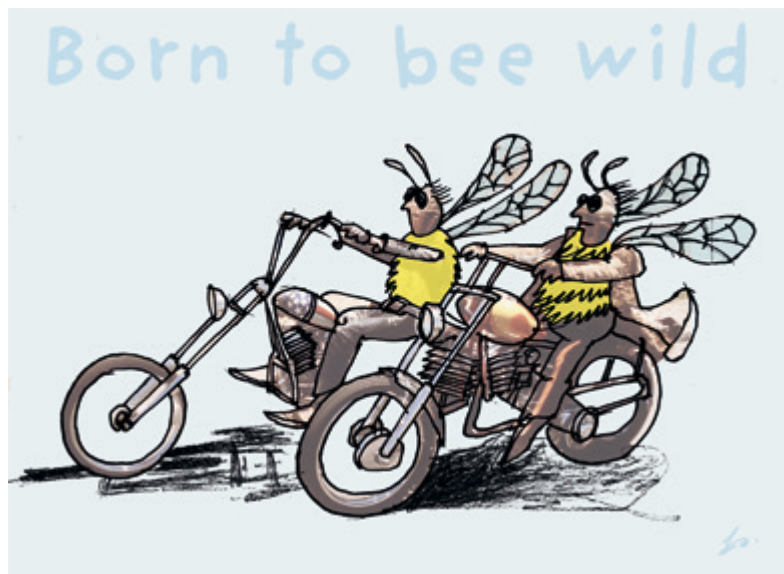
Werkgroepen bezinnen zich verder hoe de draad weer op te pakken als dat weer kan, en wellicht ontstaat er hier en daar inspiratie voor nieuwe initiatieven.

Er komt immers weer een tijd na Covid-19.

Blijf gezond en hopelijk snel tot ziens bij een lezing of excursie.

Gerard Smeding,
waarnemend voorzitter

©cartoon Bert Holtkamp

Schoonheid

'Hallo, jammer hè van de corona!', riep mijn 4-jarig buurjongetje – die 'blioloog' wil worden, zo zei hij – ons achterna. Ja, antwoordde ik, maar stiekem heb ik genoten van de rustiger periode in onze omgeving. Minder mensen op pad, minder geluiden op straat, meer vogelgeluiden te horen en was de lucht opeens blauwer? Minder gestress, omdat er voorheen toch de hele tijd wel iets moest gebeuren, afspraken ...

Gedwongen om in een lagere versnelling voort te gaan en toch zag ik voldoende mensen tijdens mijn dagelijkse wandelingen en voerde op afstand prettige gesprekken met hondenbaasjes. Mijn extra mantelzorgtaken maakten mij weer meer tot huisvrouw, terwijl ik eigenlijk een buitenvrouw ben.

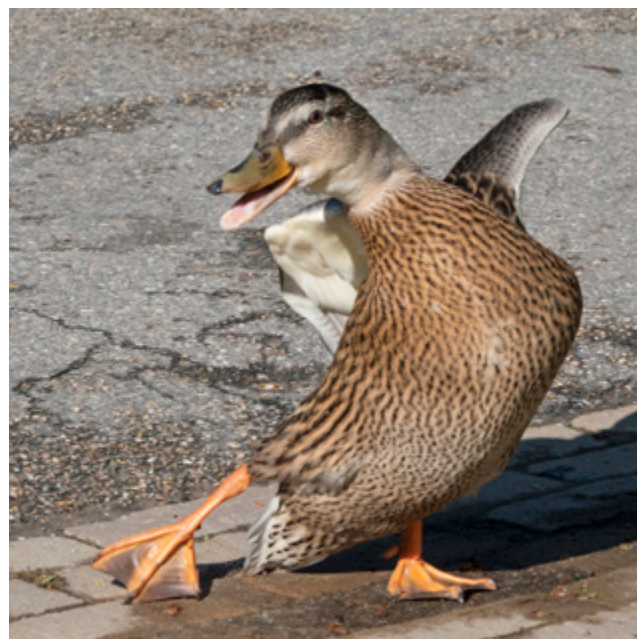
Buiten, stil staan bij de schoonheid van het alledaagse, opeens de roep van die koekoek analyseren en toch echt een soort 'kakoe' te horen. En dan nog meer dieren verzinnen die hun naam roepen, tenminste zoals wij het horen in onze taal ... de tiftjaf. Ooit in een Duits natuurmuseum gezien dat hij daar 'Zilpzalp' wordt genoemd, maar in Engels dan weer 'chiffchaff'. En natuurlijk de kievit, grutto, tureluur en de oehoe. Een onomatopée, zo heet dit verschijnsel: een klanknabootsing. Ik geniet ervan. En de kleine wilde eend zien opgroeien bij de ganzengroep. Ze heet inmiddels Truus Geluk en straalt zelfstandigheid uit.

Spannend om te observeren welke positieve effecten deze bijzondere wereldwijde ruststand kan opleveren. Over de negatieve is veel gepraat in de media. Onze parken zullen geen festivals hoeven te trotseren en er ontstaan kleinschalige initiatieven. Een uitspraak als: 'hoe meer laagjes, hoe beter' heeft een hele andere betekenis gekregen. Voorheen ging dat voor mij over hout beschilderen of je nagels lakken. Nu ... mondkapjes. Bewuster ben ik geworden van alles wat ik aanraak.

Onze IVN-vrienden hebben weer hun best gedaan hun ervaringen, belevenissen, ideeën en creatieve uitingen met ons te delen. Planten en dieren komen voorbij, rijkelijk bloeiend en soms heeft een beest pech. De kinderwereld wordt uit eigen ervaring beschreven, parken groot en kleiner, een literaire bijdrage, zowel een monoloog als gedichten. En een nieuwe werkgroep roept jullie op,

Plezier met alles in de natuur en het lezen van deze nieuwe Groeningen. Hou onze website in de gaten.

Namens de redactie,
Denise Humalda

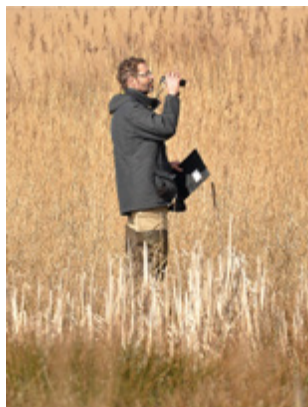

*Truus Geluk
Foto: Ana Buren*

• Centrale Verwarming • Gas en Water • Elektra		• Dak en Zinkwerken • Sanitair • Zonne-Energie
Technische Installaties		
Rijksstraatweg 94 Haren Kieler Bocht 39 Groningen www.lanting-it.nl		☎ (050) 534 40 65 Fax (050) 534 37 57 e-mail: info@lanting-it.nl

Natuurbescherming en monitoring in De Onlanden

Wim van Boekel

Wim van Boekel

Foto: Jannes Goozen

Bescherming via de WetlandWacht en zo

Toen ik begin deze eeuw weer tijd kreeg om de Natuur in te gaan en me te verdiepen in de vogelwereld die daar te vinden is, had ik niet kunnen bevroeden dat ik daar nu, 20 jaar later, vrijwel dagelijks mee bezig zou zijn. Het is bijna werk zo af en toe, maar ik doe het met veel plezier. Mijn werkgebied is De Onlanden, het natuurgebied ten zuidwesten van de stad Groningen, waarin sinds 2012 moerasnatuur met waterberging gecombineerd wordt. Ik doe hier broedvogelmonitoring en andere tellingen voor Sovon, maar ook monitoring van kleine zoogdieren en Otters en een aantal andere projecten, zoals het langjarig volgen van het menu van Kerkuil en Blauwe Kiekendief. Mijn opleiding als bioloog en onderzoeker doet zich gelden, zullen we maar zeggen. Daarnaast ben ik actief als WetlandWacht voor Vogelbescherming Nederland voor het Natura 2000-gebied Leekstermeer-gebied (onderdeel van De Onlanden) en ben ik bestuurslid van stichting Natuurbelang De Onlanden. In beide rollen zet ik mij in voor bescherming van de Natuur in De Onlanden, vooral door mee te praten over plannen voor beheer en nieuwe projecten, maar als het nodig is ook door bezwaren te laten horen en procedures te beginnen. Dat laatste hoeft gelukkig vrijwel nooit.

Ook heb ik 14 jaar lang (tot 2019) als 'groen' bestuurslid in het Algemeen Bestuur van waterschap Noorderzijlvest zo goed mogelijk de belangen van (water)natuur in een groot deel van de provincie Groningen en in de Kop van Drenthe behartigd. Sinds kort heb ik zitting in de Ledenraad van Sovon voor het district Groningen.

Het belang van monitoring

In 2012 was De Onlanden nog een vrijwel onbekend natuurgebied, landelijk maar ook regionaal. Na de herinrichting tot moerasnatuur en waterberging was het bepaald niet meteen duidelijk welk belang het gebied voor de Natuur in Noord-Nederland zou kunnen gaan krijgen. Een deel van het gebied is aangewezen als Natura 2000-gebied, maar de instandhoudingsdoelen voor dit Europees beschermde gebiedsdeel zijn ronduit mager te noemen. Het overige deel van De Onlanden is NNN – Natuurnetwerk Nederland (voorheen EHS – Ecologische

Foto: Wim van Boekel

HoofdStructuur), zonder heel duidelijke instandhoudingsdoelen. Dit relatief nieuwe (of eigenlijk vernieuwde) natuurgebied moest dan ook goed op de kaart gezet worden bij de diverse overheden en andere belanghebbende partijen in het gebied, om een 'recht van spreken' te krijgen voor de Natuur. We hebben met een grote groep vrijwilligers en boswachters hard gewerkt aan het monitoren van de Natuur die zich al snel in het gebied ontwikkelde. Door de resultaten van deze tel- en speurinspanningen in digitale rapporten te zetten, die voor iedereen te lezen zijn en ook actief door ons verspreid werden, hebben we aan de overheden, andere belanghebbenden en geïnteresseerden heel goed duidelijk kunnen maken dat De Onlanden al snel een natuurgebied werd met hoge beschermingswaarde. Het is een kerngebied voor een groot aantal broedvogelsoorten, een belangrijk foerageer- en rustgebied voor veel wintergasten onder de vogels, kraamkamer voor de Otter en zo'n beetje het dichtst bevolkte gebied in Nederland voor Waterspitsmuis en misschien ook wel voor de Groene glazenmaker. Dat we deze feiten op tafel konden leggen op het moment dat een overheid weer eens met een nieuw plannetje kwam (en dat gebeurt om de zoveel tijd wel weer) heeft enorm geholpen om die plannetjes snel in de prullenbak te doen verdwijnen.

Goede monitoring en vooral goede vastlegging van de resultaten zou eigenlijk in elk natuurgebied in Nederland standaard moeten gebeuren. Al zou het uiteraard nog mooier zijn als overheden, recreatiesector, landbouw, projectontwikkelaars, enzovoort, zó doordrongen zijn van het belang van Natuur in Nederland, dat je helemaal geen monitoring nodig hebt, maar dat iedereen het vanzelfsprekend vindt dat je met de vingers van de Natuur afblijft.

Nieuwsgierig geworden naar onze rapportages? Veel van de resultaten van de diverse monitoringsprojecten zijn vastgelegd in jaarlijkse rapporten en/of wetenschappelijke artikelen. Wie meer wil lezen kan de rapporten vinden op de publicaties-pagina van de website van De Onlanden (www.natuurindeonlanden.nl). De artikelen zijn de afgelopen jaren verschenen in de tijdschriften De Levende Natuur, De Takkeling, Limosa en Lutra.

Foto: Wim van Boekel

Boekbespreking

Mirjam Aalfs, IVN Natuurkids

Zaadje in de wind – Eric Carle

Gottmer, ISBN 978 90 25749620, 7^e druk, januari 2011, €13,99

Verwondering en leren van de natuur voor peuters en kleuters

Iedereen kent wel het kinderboek 'Rupsje Nooitgenoeg'. Maker Eric Carle heeft ook andere kinderboeken gemaakt over de natuur. Ik ontdekte in de bibliotheek het boek 'Een zaadje in de wind' pas toen onze zoon al wat groter was. Omdat ik in onze straat een zonnebloem-groeiwedstrijd ging organiseren, heb ik het aangeschaft om bij deze gelegenheid uit lenen aan burens met kleine kinderen. In het boek vertelt Eric Carle het fascinerende verhaal van de levenscyclus van een bloem. Tien zonnebloemzaadjes worden meegevoerd door de wind en uiteindelijk zal het kleinste zaadje uitgroeien tot een schitterende zonnebloem. Hoe mooi zou het zijn als je na het voorlezen aan je kind of kleinkind een paar zonnebloemzaadjes plant en samen kijkt of ze uit komen en hoe ze groeien.

Mijn tip: geef het boek cadeau met een zakje zonnebloemzaadjes! En voor opa en oma's die hun kleinkinderen niet kunnen ontmoeten in deze tijd, stuur het cadeau op. Plant zelf ook zaadjes en maak er een zonnebloem-groeiwedstrijd van met je kleinkind.

Natuurquiz

Frans Kromme

Zangvogels in en om het moeras.
Welke Onlandse vogel ziet u hier?

(Oplossing op bladzijde 11)

Gastschrijver:

Henk Dikkema (tekst en foto's)

Zijn columns 'Beestjes Kieken' verschenen in de *Westerkrant* (Hoogkerk e.o.) Wij mogen deze columns publiceren.

Futenpech

In de vogelwereld is het net een loterij. Meestal heb je pech en soms heb je geluk en pech.

Zo verging het de futen in de vijver van de Helder tot nu toe. Een futenpaar heeft bezit genomen van de vijver. Ik zeg expres dat ze er bezit van hebben genomen, want ze dulden er absoluut geen andere futen. Een wilde eend wordt nog getolereerd. Een meerkoet is het haasje als hij te dicht bij het paar in de buurt komt. Vooral het mannetje laat zich dan duidelijk gelden. Door dat de heren het opnemen voor hun partner is het geringe verschil tussen de geslachten goed vast te stellen. Mannetjes hebben een grotere kraag en fellere kleuren.

Klungels

De Helder-vogels zijn echte klungels. Ik denk dat ze voor het eerst elkaars echtelieden zijn. Het begint al met de nestbouw. Futen bouwen drijvende nesten. Daarvoor duiken ze oude plantenresten van de bodem op, wat ze vermengen met ander half-drijvende rommel. U begrijpt, het blijft een riskante onderneming.

Dit paar heeft een plek gevonden in een groot veld watergentianen, vijftien meter uit de kant. Veilig en met groots uitzicht op de vijver en de mensenburen. Een daalderse plek, zou je denken. Dagen achtereen zijn ze bezig met het aanslepen van rietstengels, waterplanten en watergentiaan. Het nest wordt wel een halve meter in het rond. De watergentiaan er onder zorgt ervoor, dat het nest verankerd ligt. Het vrouwtje zit op de zooi, terwijl het mannetje nog meer spullen brengt. Des te hoger het nest wordt, des te dieper het wegzakt in de vijver. Mijn verstand zegt me dat dit niks wordt, maar ik ben geen fuut. Futen doen gewoon. Ze testen het drijfvermogen op een zeer unieke manier, want de paring vindt op het nest plaats.

Domper

Als ik zie hoe dat in zijn werk gaat, heb ik met de vogels te doen. Het vrouwtje gaat met gestekte nek languit op het nest liggen en maakt vriendelijke geluidjes. Voor het mannetje betekent het dat het zijn beurt is. Voorzichtig klimt hij op het nest. Met het kirrende vrouwtje erop zakt het zeker vijf centimeter naar beneden. Het mannetje probeert te doen waarvoor hij gekomen is, maar als hij naar voren schuift gaat zijn eega bijna kopje onder (foto 1). Helaas, de paring is mislukt. Met de koppens schuddend draaien de vogels nog wat om elkaar heen. Het is alsof ze de lust van zich af schudden. De veren worden gepoetst en er wordt weer naar meer plantenmateriaal gedoken. Twee dagen

later is het nest na een harde wind kapot en de vogels dobberen rond en vangen vis. Het is niet anders.

Opnieuw

Drie weken later zijn ze weer bezig. Moedig en met zelfvertrouwen. Deze keer wordt het nest hoger gemaakt. De watergentiaan is groter gegroeid en biedt meer houvast. Ik hoor mijn oude directeur zeggen: 'Alleen hij heeft gefaald, die ophoudt met streven!'.

Dat geldt zeker voor deze vogels. Doorzetters zijn het, kranige vogels. Een paar dagen later liggen er vijf eieren op het drijvende plateau. Drie bruine en twee witte (foto 2). Dat kleurverschil zit hem in het gedrag van de oude vogels. Als het nest verlaten wordt, dan dekt de oudervogel de eieren toe met plantenmateriaal. Door het rottingsproces komen er sappen uit, die de eieren bruin kleuren. Zo kun je ongeveer aan de kleur van het legsel zien, hoe oud het is. Van een compleet en bebroed legsel zijn alle eieren bruin.

Op zaterdagavond zie ik het vrouwtje op het nest zitten, terwijl het

mannetje aan het vissen is. Als mijn berekening klopt, moeten de eieren vandaag of morgen uitkomen. Dan krijgen de vogels het druk. Vijf jongen voeren is geen sinecure!

Leeg

Zondagmiddag besluit ik een kijkje te nemen, om 'het verhaal af te maken'. Als ik aankom zie ik dat het nest verlaten is. Ah, uitgekomen dus. Ik fiets verder langs de waterkant en zie het mannetje ronddobberen.

Het vrouwtje is aan het vissen. Van jongen echter geen spoor. Er zit wel een drietal krassende zwarte kraaien aan de overkant. De smiechten. Een futendood is kraaienbrood.

Aan het gedrag van de oude vogels valt niets af te lezen. Geen frustratie. Geen verdriet. Ik ben jaloers op de onverstoorbaarheid van die dieren. Over een paar weken zullen er wel weer eieren liggen in een volgende poging om voor nageslacht te zorgen.

Park Groenestein

Edda Kammenga, foto's: Frans Kromme

Park Groenestein, met de villa Huis Groenestein, is een verrassend stuk parkbos in de wijk Helpman in de stad Groningen.

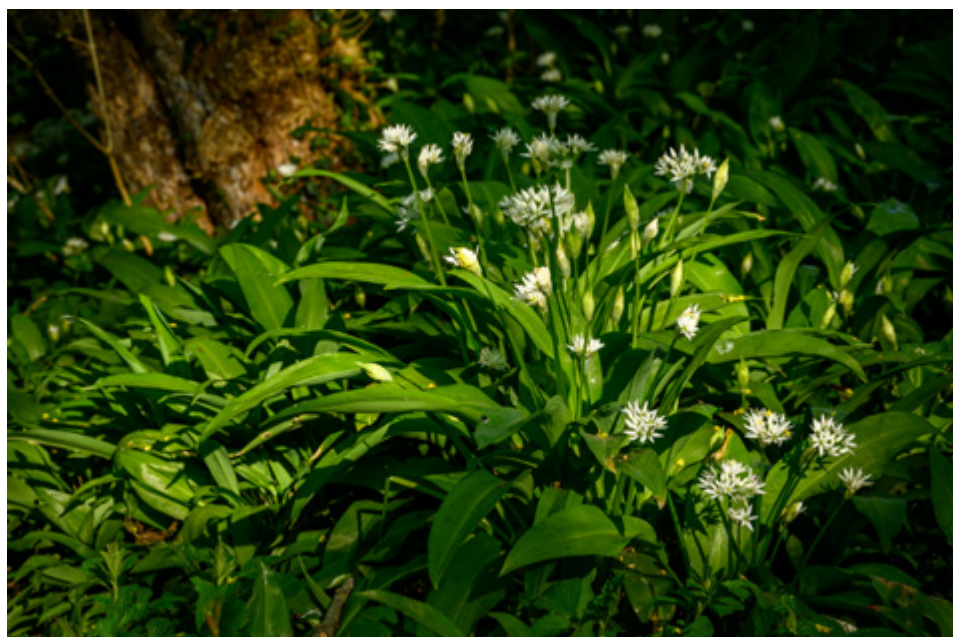
Eerst een stukje geschiedenis. De villa en het park kregen in 1871 de huidige vorm in de Engelse landschapstijl, die toen in de mode was. Oorspronkelijk stamt het park al uit 1685, toen aangelegd met strakke geometrische vormen. Daarvoor was het een boerenplaats met landerijen.

Sinds 1957 is het park in het bezit van de gemeente en is het een openbaar wandelpark. De villa is in particulier bezit en niet toegankelijk.

Eind april ga ik door hoofdingang aan de Helper Brink naar binnen en stap het bos in. Ik waan me direct buiten de stad door het groen, de oude bomen, de vogelgeluiden overal om me heen.

Al mijn zintuigen staan op scherp. Wat ruik ik? Een lichte uiengeur dringt mijn neus binnen. Wordt er gekookt in het verpleeghuis aan de overkant? Nee, langs het pad staat het vol met bloeiend daslook. Ook bosanemoon en andere kleurige stinsenplanten trekken de aandacht. Vogels bakenen massaal hun territorium af en zingen er op los. Bijna oorverdovend de winterkoning, de grote bonte specht hamert dat het een lieve lust is en subtiel geluid van de boomkruiper. Wat verder in de vijver de toeter van de meerkoet, die alweer met nestbouw bezig is in een van de vijverpartijen.

Hoog in de bomen springt een eekhoorn. Zou het een eenling zijn, of zit er een paartje? Het is duidelijk dat dit bos van groot belang is voor flora en fauna, en de ecologische structuur in de stad.

Daslook

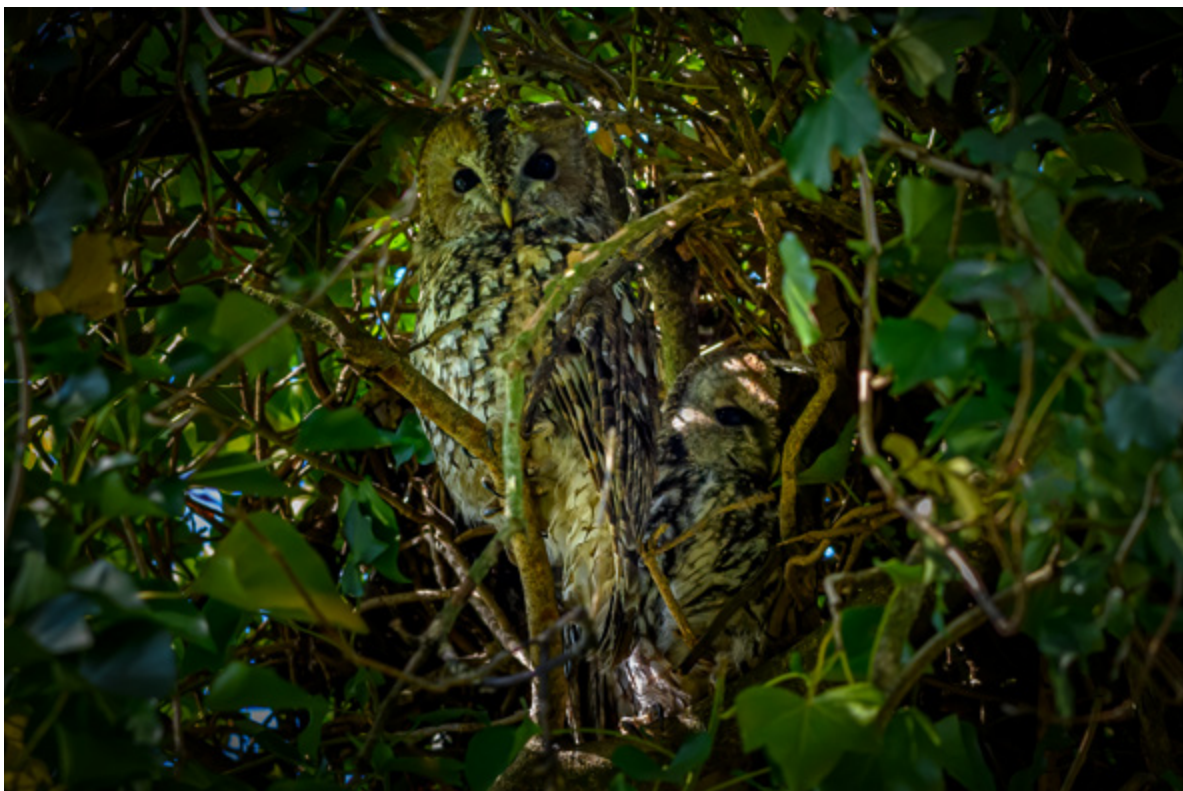
Door de hoge bomen, sommige meer dan 100 jaar oud, en de onderbegroeiing, zie je weinig tot niets van de stad. En vanwege de corona-rust hoor ik ook geen autoverkeer.

Er zijn zelfs weinig andere bezoekers op dit moment. Een ideale plek om even los te komen van de stad.

Als ik wegga speur ik opnieuw met mijn verrekijker de bomen af, want 's avonds en 's nachts is hier de bosuil te horen. En eindelijk zie ik ze – een paartje goed verstopt tussen de klimop – genieten van het zonnetje.

Bron: www.openstreetmap.org

Bosuilen verstopt tussen de klimop in Park Groenestein

Oplossing van de Natuurquiz op bladzijde 7

1. Rietgors – 60.000-100.000 *
2. Baardmannetje – 1400-2100 *
3. Sprinkhaanzanger – 5100-6200 *
4. Roodborsttapuit – 15.000-18.000 *
5. Paapje – 260-320 *
6. Snor – 1900-2400 *
7. Tapuit – 210-310 *
8. Grasmus – 120.000-200.000 *
9. Rietzanger – 26.000-32.000 *

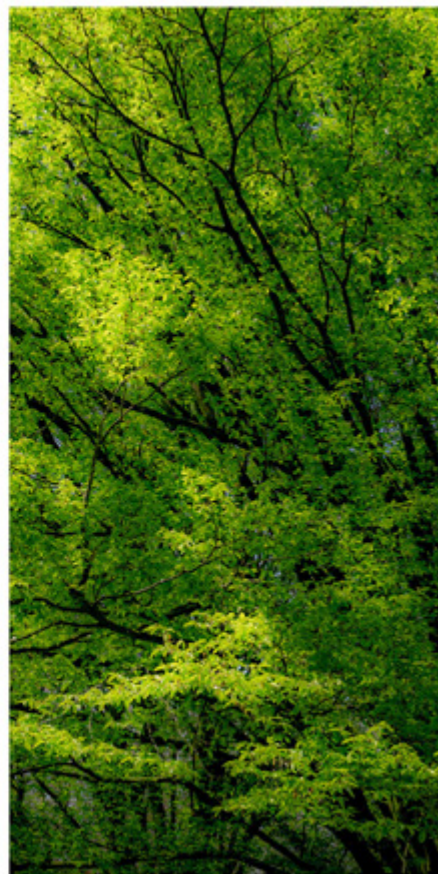
*) Geschatte aantal broedparen in Nederland volgens de Vogelatlas van Nederland – Uitgave december 2018 – SOVON. Alle foto's zijn genomen in De Onlanden.

Bomenhaiku's

Ria Voorhorst (tekst en foto's)

de zon danst, kriebelt
lacht de stugge takken uit
plaagt het bladerdek

scheuten jong leven
verleiden elkaar dansend
flirten in het groen

diepe geheimen
zijn in de aarde gestopt
door kronkelwortels

Krabbenscheer

Werkgroep Krabbenscheer zoekt enthousiastelingen

Sedert begin april van dit jaar is de werkgroep Krabbenscheer actief. De werkgroep zoekt enkele enthousiastelingen die de werkgroep willen versterken.

Binnen de grenzen van de stad kennen we de unieke situatie dat op verschillende locaties de krabbenscheer, waardplant voor de groene glazenmaker, goed kan gedijen. Het kan dus zomaar gebeuren dat je in een stedelijke omgeving oog in oog komt te staan met de uiterst zeldzame groene glazenmaker.

Helaas verdwijnt soms een ogenschijnlijk goed groeiende plantengemeenschap van het ene op het andere jaar. De oorzaken daarvan zijn niet altijd duidelijk. Het kan liggen aan slecht beheer, maar parasieten en dergelijke kunnen mogelijk ook een rol spelen.

De werkgroep monitort op dit moment meerdere bekende locaties, binnen de oude gemeente Groningen. Als er voldoende geïnteresseerden zijn we willen ook graag Haren en ten Boer bij onze monitoring betrekken.

We hebben goed contact met de stadsecologen over onze activiteiten en we hopen ook dat door onze monitoring de kans op ongelukken bij het beheer van de sloten, vijvers en watergangen waarin krabbenscheer groeit kleiner wordt. Het monitoren doen we individueel op de fiets; we maken een foto met een smartphone, noteren wat we zien en rapporteren (als er iets te zien valt) onze bevindingen bij waarneming.nl. Waarnemingen inclusief foto's houden we bij in een database. Voorlopig wil de werkgroep dit twee jaar volhouden.

Groene glazenmaker (man) op krabbenscheer (foto's: Frans Kromme)

Heb je interesse?

Meld je dan bij Ina Velthuis, ivn groningen.
plantenwerkgroep@gmail.com of
Gerard Smeding, gerardsmeding@gmail.com

Vestingstad Groningen

De stadsmuur, vlak binnen de diepenring, stamt van 1337. Toen een muur niet meer voldeed i.v.m. gebruik van kanonnen, werd een 27m brede wal en een nieuwe gracht van 33m aangelegd om de oude stad en de toen nieuwe Hortusbuurt (1609-1630).

[Afb. 1 \(1649\)](#) toont de wal, oude en nieuwe gracht en 4 dwingers waarop kanonnen stonden.

1672: Groningen belegerd

Om Groningen aan zijn bisdom Munster toe te voegen, viel Bommen Berend de stad aan; tevergeefs - dankzij de vestingwerken. Bij de herdenking 250 jaar later stonden er o.a. hoge verlichte torens in Venetiaanse stijl rond de fonteinvijver. [Afb. 2 \(1922\)](#)

Sikkenspoortje

De Kattenberg is een stuk stadswal, waarop molens en touwslagerijen stonden (1836). In een doorgang onder de wal werd teer voor scheepstouw opgeslagen. Verhandel Sikkens mag daar later lak stoken en opslaan (1792-1869). Tot 1965 bewaart de Plantsoenendienst er materiaal. In 1998 wordt de 18m lange gang geschikt gemaakt voor vleermuizen.

De vesting ontmanteld

Ook de wal verliest zijn functie. Pas als de 2e Kamer de Vestingwet aanneemt (1874) mag die worden gesloopt. De stad koopt een stuk wal met 4 dwingers van de staat voor 60.000 gulden (1878) om er het Noorderpark aan te leggen.

140 jaar Noor

140 jaar Noorderplantsoen

Veel parken zijn aangelegd in de Franse stijl: statig met symmetrie en geometrische vormen. Eind 19e eeuw verandert dit sterk: nieuwe parken worden aangelegd in de Engelse Landschapstijl, zoals Stads-park (1909-1926) en Noorderplantsoen (1879-1882).

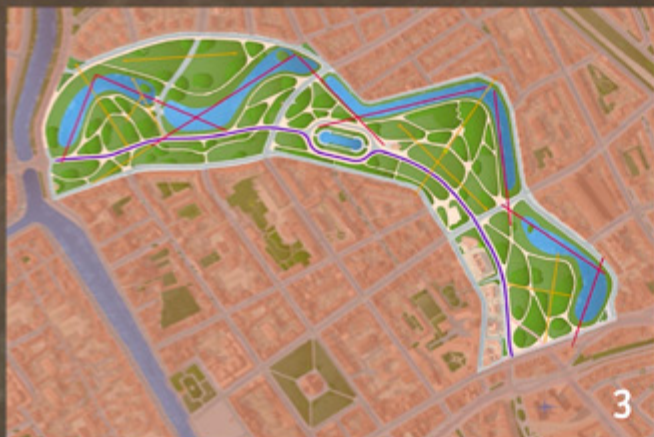
Engelse landschapstijl

Deze stijl imiteert de natuur door asymmetrische vormen en slingerende paden en vijvers ([Afb. 4 - 1930](#)). Door lichtgekleurde bomen achteraan te plaatsen en door glooiende hellingen lijkt het park groter. Zichtlijnen ([rood in Afb. 3](#)) en hoogteverschillen zorgen voor verrassende uitzichten; uitheemse boomsoorten zorgen voor afwisseling. Wegens achterstallig onderhoud wordt het plantsoen heringericht (1997-2004) om de Landschapstijl te herstellen met behoud van ecologische waarden. Om zichtlijnen vrij te maken worden 125 bomen gekapt of verplaatst, wat stuit op veel verzet. In 2016 worden, ter vervanging van gesneuveld bomen, 27 nieuwe geplant.

Rijksmonumenten

Zomerconcerten vonden plaats in een houten tent, die in 1905 is vervangen door de huidige Muziekkoepeel. Melkfabriek Vredewold bouwde in 1907 een melksalon ([Afb. 5 - 1907](#)) op de plek van een kleine houten kiosk. Later werd de salon verhuurd aan bierbrouwer Oranjeboom, die er in 1930 het huidige stenen Paviljoen bouwde. In 1991 kregen Noorderplantsoen, Muziekkoepeel en Paviljoen erkenning als Rijksmonument.

Noorderplantsoen

Ecologische waarde

Kleine populaties zijn vaak minder gezond door in-teelt; het helpt om verbindingzones aan te leggen tussen hun leefgebieden. De Ecologische Hoofdstructuur is hierop gebaseerd. Het Noorderplantsoen is onderdeel van de Stedelijke Ecologische Structuur (1994). [Afb.6 \(2014\)](#) toont dat het plantsoen een verbinding vormt tussen Reitdiepevers, spoor, Noorderbegraafplaats en Park Selwerd. Variatie in hoogtes en habitats zorgt voor een hoge biodiversiteit. Jammer is dat de Landschapstijl geen ruimte biedt voor geleidelijke overgangen, omdat die de "belijning" van paden en vijvers minder accentueren. In een inventarisatie uit 2015 worden 231 soorten geteld, nl: planten (161), vogels (39), vleermuizen (8), andere zoogdieren (4), kikkers (1), vlinders (9), libellen (9).

Gebruik

Na de oorlog nam het verkeer toe ([Afb.7 - 1996](#)); het Verkeerscirculatieplan (1968) ging nog uit van meer auto's door het park. Na veel discussie en een referendum (1994) werden de parksingels autovrij (1996). Het gebruik van het park is sinds de aanleg veel intensiever ([Afb.8 - 2019](#)). Er kwamen voorzieningen en ruimte voor sport en cultuur: speeltuintje en basketbalveldje (ca.1931), plantsoenloop (1958), verbod de gazons te betreden (tot ±1960), volleybaltoernooi (1982), draadcircus (1994), voorstel "theaterdak" (1994), hondenspeelveld (ca.1995), Bevrijdingsfestival (1991-1997), Noorderzon (1991), beeldenmanifestatie met Lenin (2000), voetcarillon (ca.2007), schapen

scheren (2012), hondenloslooproute (2013), vindhek, water-tappaal.

Blijvende schade?

Het Noorderplantsoen heeft voor een grote en gedifferentieerde groep gebruikers een onschatbare waarde. Maar, de kwaliteit van het park gaat achteruit en gebruikers hinderen elkaar: zwerfafval, BBQ-rook, honden, lawaai, fietsers op voetpaden, blijvende schade aan bomen, grasmat en bodem. Hoe bewaak je de balans tussen natuur en gebruik? Hoe weet je wanneer ecologische waarde of gebruikswaarde blijvend worden aangetast? Kunnen de verschillende belangen beter afgewogen worden door een Vereniging van Vrienden van het Noorderplantsoen op te richten, zoals in andere steden? Het Noorderplantsoen is voor iedereen! Laten we zorgen dat het zo blijft!

Bronnen

- Afb.1 - Atlas Van Loon
- Afb.2 - Beeldbank Groninger archieven nr.1785-5916
- Afb.3 - Dienst ROEZ gemeente Groningen
- Afb.4 - Beeldbank Groninger archieven nr.1173-90-116
- Afb.5 - Beeldbank Groninger archieven nr.1986-4039
- Afb.6 - Dienst ROEZ gemeente Groningen
- Afb.7 - Auto's op Leliesingel. Frank Straatemeier
- Afb.8 - Topdrukke in de zomer. Stieneke van Heerikhuizen

Tekst Ans Meiners, vormgeving Frans Kromme

Imkeren

Gerard Smeding (tekst en foto's)

Mijn belangrijkste drijfveer is nieuwsgierigheid. Jaren geleden las ik een krantenbericht over imkeren en wat daarvoor nodig is. Ik ben er toen meer over gaan lezen. Al lezende leek het me wel wat om ook eens te proberen.

Ik heb een gedragswetenschappelijke opleiding gevolgd en mogelijk spreekt me daarom het fenomeen 'sociale insecten' zoals bijen, wespen, hommels en mieren aan. Ik was in die tijd voor mijn werk bij Philips doordeweeks in het zuiden van het land en dat valt niet te combineren met bijen houden. Pas na mijn pensionering ben ik er werk van gaan maken.

Ik zou niemand aanraden om zomaar te beginnen. Je kunt het best starten met het volgen van een cursus. De Nederlandse Bijenhoudersvereniging (NBV) organiseert prima cursussen. Zelf heb ik 'Urban Bee Keeping' gedaan in Groningen. De basiscursus is een mooie mix van theorie en praktijk. Je kunt dan voor jezelf vaststellen of imkeren echt iets is voor jou. De cursussen beginnen in februari en worden in september afgesloten, zodat je het hele 'bijenjaar' meemaakt.

Je leert niet alleen wat je moet doen om bijen goed te verzorgen, maar ook wat nodig is om allerlei bijenziektes te onderkennen en te voorkomen. Lang niet alle cursisten uit mijn cursus zijn gaan imkeren. Meer dan de helft van de cursisten was vrouw. Het is dus zeker geen oude-mannetjeshobby meer.

Ik ben heel anders naar de natuur gaan kijken. Je let op andere dingen, zoals de hoeveelheid paardenbloemen in het voorjaar, zijn er wilgenkatjes? Je weet ongeveer wat een bijenvolk en andere bestuivende insecten nodig hebben en dan zie je dat het soms erg schraal is voor de honingbij, hommels, zweefvliegen en wilde of solitaire bijen. Je ziet dus beter hoe alles in de natuur samenhangt. Zonder bestuivende insecten geen planten, zonder insecten geen vogels.

Het platteland is helaas inmiddels een voor insecten bijna onleefbaar gebied geworden door de met intensieve landbouw samenhangende monoculturen en 'gewasbeschermingsmiddelen'. Het is dus absoluut van belang dat er insectenvriendelijke tuinen

en plantsoenen in de stad worden ingericht. Ik zou iedereen aanraden om een dergelijke tuin, geveltuin (steenbreek: www.steenbreek.nl) of boomspiegel in te richten. Kijk maar eens op de website van de Cruydhoeck om te zien wat de mogelijkheden zijn om een insectenvriendelijke omgeving te creëren (www.cruydhoeck.nl).

Onvermijdelijk verbonden aan imkeren is dat je kan worden gestoken. Als je bang bent voor insectensteken dan kun je er beter niet aan beginnen. Het is aan de andere kant ook niet zo dat je voortdurend gestoken wordt. De meeste bijenvolken zijn erg tam en je wordt alleen gestoken als je bijen in het nauw brengt door onhandigheid. Bovendien kun je beschermende kleding en handschoenen aantrekken. Een heel klein deel van de mensheid reageert zeer allergisch op insectensteken. Als dat het geval is, dan kun je er ook beter niet aan beginnen.

De honing laat ik in het volk of ik geef het weg. Het is me niet om de honing te doen. Ik plaats wel honingbakken op de broedbak waar de koningin de eitjes legt en waar de larven verzorgd worden door de werksters totdat ze zich verpoppen.

In het voorjaar groeit een bijenvolk razendsnel. De dames hebben dan ruimte nodig en die kun je geven door meer raampjes met raat in de broedbak te hangen, maar ook door een honingbak te plaatsen.

Honingbijen en wilde bijen

In Nederland zijn de afgelopen 150 jaar circa 360 soorten 'wilde bijen' waargenomen. Zeker 30 soorten zijn uitgestorven. De helft is min of meer ernstig bedreigd. Concurrentie tussen honingbijen en wilde bijen valt niet te ontkennen, want die is er al miljoenen jaren. Als bijenteelt intensief is en er erg veel bijenvolken dicht bij elkaar staan, dan zal dat

ongetwijfeld effect hebben op concurrenten. Maar om nu de achteruitgang van wilde bijen volledig aan de honingbij toe te schrijven, zoals dat in sommige krantenartikelen is gebeurd, lijkt mij te kort door de bocht. Er zijn ook andere factoren, zoals het gebruik van bestrijdingsmiddelen en uitstoot van stikstof (ammoniak) die veel meer impact hebben.

Wilde bijen zijn soms gespecialiseerd op bepaalde drachtplanten, en als die in de verdrukking komen dan verdwijnt de van die drachtplant afhankelijke wilde bijensoort. Veel schrale grond met de bijbehorende vegetatie is de afgelopen decennia door de steeds intensievere landbouw verdwenen of dreigt te verdwijnen. Stikstof is inmiddels een immens maatschappelijk en politiek probleem geworden.

Het gebruik van neonicotinoïden in de landbouw heeft aantoonbaar effect op hommelpopulaties. Zelfs een kleine blootstelling aan dit insectengif heeft negatieve effecten op de omvang en de gezondheid van een volk. Werksters raken bijvoorbeeld gedesoriënteerd en hebben moeite de weg naar het broednest terug te vinden.

Als je iets voor de wilde bij wilt doen dan is er sinds kort een handige smartphone-app die daarbij kan helpen 'BijerBij', een initiatief van onder andere de Groninger Agrarische Natuurverenigingen, Google en

Moerrooster (Moer = koningin. Zij en haar zonen, de darren kunnen er niet doorheen. De functie is dat de koningin geen eitjes kan leggen in de honingbak of -kamer, zodat er alleen honing in komt en geen broed.)

Bijenkast

de provincie Groningen. De app is gratis en werkt op Android en iPhone. De app bevat de nodige tips om 'bij-vriendelijke maatregelen' in de eigen omgeving te treffen

Wil je meer weten dan kan ik aanbevelen om in de boeken te duiken. Een erg mooi uitgegeven boek over de evolutionaire samenhang tussen bloemen en insecten is het boek van Louis Schoonhoven 'Niet zonder elkaar'. Lezenswaardig en aanstekelijk vond ik verder de boeken van de Britse wetenschapper Dave Goulson, zoals 'Een verhaal met een angel', 'De tuinjungle', 'Geroezemoes in het gras' en 'De vlucht van de hommel', maar ook de 'Basisgids wilde bijen' van Pieter van Breugel, uitgegeven door het KNNV.

Ook op internet kun je hierover veel vinden, bijvoorbeeld op www.bestuivers.nl/bedreiging/concurrentie-honingbij/.

Hop-tipi, foto Denise Humalda

Het interessante leven van ... Hop

Edda Kammenga

Hop (*Humulus lupulus*) is een fascinerende plant uit de Hennepfamilie. Schijnbaar vanuit het niets raken in de lente en zomer bomen en struiken overwoekerd met hop. Het lijkt dan net alsof je lianen in een tropisch gebied ziet. Kom je in de winter, dan is er behalve wat dode resten niets meer van te zien.

Groei

Hop maakt in één jaar een indrukwekkende groei door. Het is een vaste plant die ondergronds als wortelstok overwintert. De bovengrondse delen sterven ieder jaar af. In de loop van de lente begint de stengel tot wel 10 cm per dag te groeien. Hij kan in amper drie maanden wel zes meter omhoog klimmen. Hop is de snelst groeiende klimplant van West-Europa. Hop heeft steun nodig om omhoog te groeien. De ruwe stengel van de plant klimt overal tegenop, meestal tegen bomen. Hij draait alleen rechtsom, de stengels werken zich tegen de zon in naar boven.

Het winden is nodig, want de stengel is te zwak om rechtop te staan. Door het steunsels blijft de stengel rechtop en krijgen de bladeren zonlicht. Het vrije einde van het bovenste stengeldeel beweegt langzaam in een cirkel rond op zoek naar verticale steun. Als er steun gevonden wordt, dan grijpt de top het steunsels, drukt zich ertegen aan en groeit in een spiraal omhoog.

Foto Saxifraga, Ed Stikvoort

Bloei

Hop bloeit van juli tot september. Het is een tweehuizige plant, wat betekent dat een hopplant alleen mannelijke of alleen vrouwelijke bloemen heeft. De mannelijke bloemen met de meeldraden zijn onopvallend vaalgroen, hangen aan een pluimsteeltje en bloeien maar kort. De vrouwelijke bloemen staan in bleekgroene kegelvormige pluimen aan de vrouwelijke planten. In een kegel zitten meerdere bloemen bij elkaar bedekt door de schutbladen van de kegel. Na de bloei groeien de kegels sterk uit tot de grote hobbellen waaraan je de plant herkent.

Foto's Saxifraga, Ed Stikvoort

Bier – vrouwen welkom, mannen ongewenst

Hop is één van de basisingrediënten voor bier. De bierliefhebbers onder u weten dat natuurlijk al lang. De vrouwelijke hobbellen geven het bier het bittertje, zorgen voor een mooie schuimkraag en langere houdbaarheid.

In gebieden van hopteelt worden alleen de vrouwelijke planten gebruikt en zijn 'hopmannen' ongewenst. Want als de mannelijke hopplant de vrouwelijke bevrucht, heeft dit een nadelige uitwerking op het te brouwen bier.

Als u er de komende weken op uit trekt en hop tegenkomt, probeer dan eens een mannelijke plant te vinden. De vrouwelijke met hobbellen zie je niet gauw over het hoofd.

Zwaluw

Margreeth Kuipers

De regen maakt een zacht ruisend geluid op de vijver. Het water staat zo hoog dat de lelies het gras op lijken te drijven.

Mijn voeten lijken groot en bleek onder het water. Ik laat mijn tenen wiebelen. De temperatuur valt eigenlijk best mee. Ik zet me af van de kant en loop voorzichtig over de bodem, langs afgebroken flessenhalzen.

Dit is niet de vijver waar mijn overgrootmoeder over verteld had. Zij had gezwommen in een kogelrond meer, metersdiep, het water van gesmolten ijs uit de laatste ijstijd.

Ik ben nog niet ver van de kant, maar kan hier al nauwelijks meer staan. Ik voel de plotselinge kou langs mijn benen. Traag zet ik een schoolslag in.

Het is vroeg, slierten nevel hangen nog boven het water. Vonne slaapt nog, maar haar loepzuivere moederinstinct zal haar elk moment wekken.

Wanneer ze uit bed komt zal ze eerst naar de keuken gaan, koffie zetten, de kachel aandoen. Ze zal proberen het zacht te doen, maar dat zal onmogelijk zijn; het metalen palletje waar ze de vlam mee moet ontsteken moet hard aangetrokken worden. Ze zal een sigaret roken, misschien nog een. Pas wanneer ze het koffiefilter weggooit zal ze ze zien; de snippers in de prullenbak.

Het zal even duren voor ze de tanden, ogen en vingers van papier thuis zal kunnen brengen. De satijnen pakken aan flarden. De kinderachtige poster.

Ik versnel mijn slag. Mijn jurk kruipt op, wolkt richting mijn hoofd. Ik moet me inhouden om hem niet uit te zwemmen.

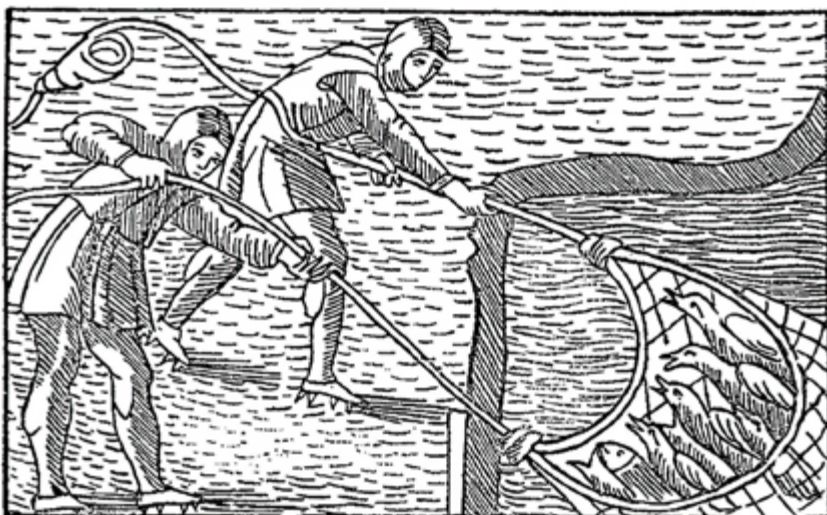
Het is dezelfde jurk die ik bij het diplomazwemmen droeg. Tijdens het onder water zwemmen was hij om mijn hoofd geraakt. Vonne was zo bang geweest dat ze van het balkon van de tribune af had willen duiken om me uit het water te halen.

Ik vraag me af of ze straks zal huilen, bij het zien van de snippers. Ze huilt te vaak.

Ik haat het wanneer ze huilt, maar nu hoop ik dat ze huilt, dat ze lang huilt. Dat ze niet meer op kan houden met huilen.

In de verte, in de volière onder de platanen, gillen de pauwen. Ik trek mijn jurk uit. Hij blijft naast me dobberen, plakt tegen me aan, alsof hij bij me wil blijven. Alsof hij niet kan bestaan zonder een lichaam.

Drie keer diep ademhalen, en dan onderduiken. Rustige slagen nu naar de bodem.

IJssissers vangen zwaluwen in hun winterslaap.

Uit: J. Ashton, Curious Creatures in Zoology, Londen, 1890.

Mijn overgrootmoeder had het nog geloofd; na het broedseizoen waren de zwaluwen plots verdwenen. Omdat niemand wist waar ze gebleven waren, was de verleidelijke gedachte opgekomen dat ze een winterslaap hielden, ingegraven op vijverbodems.

Ik weet allang dat ze naar het Zuiden trekken. Te vroeg. Ik heb dan nog lang geen genoeg van hun schrille kreten, hun lange glijvluchten. Die eerste gil; de bode van dagen zonder school, van weken zonder druk. Deze zomer laten ze zich amper horen. Ze verschuilen zich voor de regen.

Ik woel met mijn hand door de bodem en een wolk zand drijft traag op, een paar visjes schieten snel weg. Mijn hartslag begint in mijn oren te bonzen. Ik vertraag mijn bewegingen om langer onder water te kunnen blijven, stel me mijn longen als twee enorme zuurstoftanks voor.

Mijn overgrootmoeder had als meisje haar longen getraind. Elke avond voor het slapen gaan ademde ze tien keer diep in en helemaal uit. Vooral het uitademen was belangrijk. Dan ademde ze weer diep in en hield haar adem vast en telde haar hartslagen. Toen ze samen met kinderen uit haar straat onder water naar de zwaluwen had gezocht, had ze zich verbaasd over het gemak waarmee ze zich voort kon bewegen. Gewichtloos was ze geweest, haar longen vrij en ruim. Hoe helder ze alles had gezien; de glinstering in elke vissenschub, de haren op haar armen, zacht wiegend. Ze was geschrokken hoe plotseling haar longen zich weer met zuurstof wilden vullen. Voor ze het bewustzijn verloor had ze kristalheldere belletjes horen rinkelen.

Ik wil ademen. Ik wil nog niet omhoog, Vonne kan elk moment komen. Ze zal de jurk zien drijven, in paniek raken. Terecht.

Elke nacht word ik wakker van hun stemmen. Niet het volume, maar het ritme van hun woorden, hoe dwingend ze elkaars zinnen afsnijden, maakt me bang. Tot zijn vuisten haar gezicht raken.

Kristalheldere belletjes.

Nog heel even blijf ik onder. Vonne is onderweg. Ze staat zo aan de kant, en ze wacht me op met zachte badlakens. Ik zal de kou toelaten en ze zal me warmwrijven tot ik stop met rillen. Ik hoef niets uit te leggen.

Yohân Bergsma
Meesterschilder

Meidoornlaan 3
9771 AN Sauwerd
050 526 97 34
www.ekoschilder.nl

Natuurvoedingswinkel
De Wiershoeck
Hét adres voor uw biologische boodschappen
Beijumerweg 20 Groningen

Onze actie-aanbiedingen vindt u op
www.biotoppers.nl

**(050)
541 15 15**

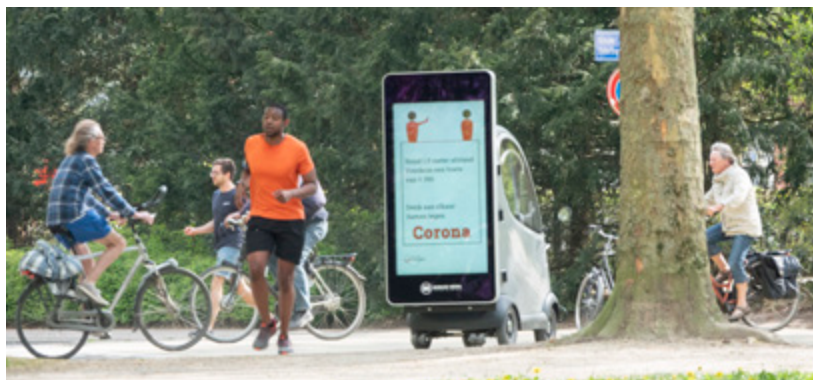
**De Wiershoeck
Beijum**

ma t/m wo	8.30 – 18.00
do / vr	8.30 – 19.00
za	8.30 – 17.00

www.dewiershoeck.nl

Overleven in 2020

Ana Buren (tekst en foto's)

Sinds het prille begin van deze lente heb ik, kwetsbare bejaarde, een nieuwe hobby: survallen in het Noorderplantsoen. Voor dag en dauw opstaan, de Grote Berg beklimmen en verstillen in het ochtendgloren. De rozevingerige dageraad lost op in een strakblauwe hemel. Vijf weken achtereen geen enkele wolk, zelfs geen condensstreep van een vliegtuig. De lucht schoon en gezond, zonder uitlaatgassen van het verkeer, geen barbecues en de vuurplaats op het terras van Zondag opgeruimd.

Ik had gedacht dat de Grote Berg zo vroeg in de ochtend dag verlaten zou zijn. Maar niets is minder waar. De top van de heuvel is de arena voor heilgymnastiek en spirituele verdieping, het is er een komen en gaan van wandelaars en joggers, racefietsers doen er een Mont Ventouxje, vuilnisauto's, politieauto's en -motoren rijden op en af en een karavaan trouwe viervoeters trekt voorbij. Het aantal hondenuitlaters is enorm gestegen. Iedereen schaft tegenwoordig een hond aan, gewoon, om hem uit te kunnen laten. Het liefst vele malen per dag, als dekmantel om maar iets te doen te hebben en even een luchtje te kunnen scheppen. Dierenartsen stellen vast dat de hondenpootjes in deze tijd door al dat geloop veel sneller slijten.

In de jungle van het Noorderplantsoen is natuurlijk de senegalpapegaai de kampioen-survivor zoals hij zich al 21 jaar lang aanpast aan ons koude, wisselvallige klimaat. Boven op de Grote Berg hokt hij met zijn maatje, de grote alexanderparkiet.

Ook de moerasschildpadden hebben de winter weer getrotseerd. Op 11 april zie ik ze overal, als op afspraak, voor het eerst weer uit de modder van de vijverbodems opduiken. Al minstens voor het 13de jaar klimt het vrouwtje zaagrug op haar vaste stek: het loopplankje aan de Noorderbuitensingel. Na het lange Groningse winterseizoen aanvankelijk te verzwakt om zich op het trappetje te hijsen, maar na een paar dagen zonneschijn kan ze er weer helemaal tegenaan.

Het is opvallend hoe weinig jonge eendjes hier in de lente te zien zijn. De IVN-werkgroep Stadsecologie heeft in 2016 en 2017 onderzoek gedaan naar de overleving van eendenkuikens in het Noorderplantsoen. In 2016 overleefden maar 7 kuikentjes en in 2017 slechts 4. Alle van dezelfde moedereend. De

andere pulletjes vonden zonder uitzondering binnen een paar dagen een voortijdige dood. Waarschijnlijk verslonden door predatoren, of mogelijk kwamen ze jammerlijk om in de onveilige duikers waarmee de vijvers met elkaar zijn verbonden. Deze moedereend is helaas in het begin van dit voorjaar verdwenen, dus dat belooft niet veel goeds met het oog op het voortbestaan van de soort. Nu is mijn interesse in eendjes voornamelijk culinair getint, maar dit maakt mij toch erg nieuwsgierig. 2020 is het jaar van de wilde eend, dus ik neem me voor om mij eens serieus in deze soort te verdiepen.

De ganzen doen fanatieke broedpogingen, tegen beter weten in. Hun eieren worden sinds jaar en dag zodanig behandeld dat ze niet uitkomen. Met onverholen plezier zie ik op 7 april dat een ganzenpaar op het eilandje bij de Kerklaan er toch in is geslaagd om twee jonkies voort te brengen. Het zijn echter geen ganzenkuikens, maar eendenkuikens; ze hebben de verkeerde eieren uitgebroed! Eén pulletje groeit welvarend op, beschermd door de twee waakzame pleegouders die het helemaal niet gek vinden dat

hun boreling wel erg klein van stuk blijft. Ook de omwonende buurtvrouwen ontfermen zich over het jong en bespreken dagelijks met elkaar hoe leuk en assertief het is. Als het diertje tot hun grote schrik in de duiker is gevallen zijn zij, evenals de hele ganzenkudde, in rep en roer. De dierenambulance wordt gebeld en de goede afloop wordt in het Nieuws van OOG-TV wereldkundig gemaakt. En dan krijgen wij eindelijk duidelijkheid: het kwaakt, dus het is een meisje! Als ze haar donsveertjes is kwijtgeraakt blijkt dat ze geen soepeend is, maar een raszuivere Anas platyrhynchos. Op dit moment (9 juni 2020) is ze het enige volgroeide eendenjong in het Noorderplantsoen, dankzij de bescherming van de soepganzen. Tot nog toe zijn alle andere pulletjes, en ik heb er al minimaal 47 geteld, binnen een paar dagen na hun geboorte teloorgegaan.

De eenden, meerkoeten en waterhoentjes hebben het zwaar. Kleine mantelmeeuwen doen dagelijks even hun ronde langs de vijvers om verse 1-dagsjonkies te snacken. Maar de nijlganzen brengen een flink aantal jongen groot en zelfs de soepganzen produceren stiekem een aantal jongen waarvan er vijf voorspoedig opgroeien.

‘Blijf thuis, restez à la maison, bleib zu Hause!’ Het Noorderplantsoen is de hotspot van Groningen en barst uit zijn voegen. Politieagenten, boa’s en stewards houden het volk in het gareel. Op bevrijdings-

dag weerklinkt het carillon van de Martinikerk over Stad en Ommeland:

‘Voor degene in een schuilhoek achter glas
Voor degene met de dichtbeslagen ramen
Voor degene die dacht dat ie alleen was
Moet nu weten, we zijn allemaal samen
Zing, vecht, huil, bid, lach, werk en bewonder.’
Beiaardier Auke de Boer is de enige mij bekende artiest die zonder beperkende maatregelen kan blijven optreden voor een massapubliek.

Na de zonnigste lente ooit wordt het zomer. Nederland houdt de adem in. Het geraas van de stad zwelt weer aan en de barbecues, terrassen en vliegtuigstrepen keren terug.

Die anderhalve meter is sterk onderhevig aan krimp. Slalommend langs de slipstream van de fietsers en zigzaggend langs het zog van de joggers baan ik mijn weg door het plantsoen. Pizzadozen, lachgaspatronen, wijnflessen en bierblikjes bakenen de paden. Iedere ochtend ruimen de gemeentewerkers zonder morren alle rotzooi op en maken het Noorderplantsoen weer spik en span voor een nieuwe dag. Applaus voor de vuilnismannen, onze helden!

Voor de zomervakantie weet ik al een bestemming, uiteraard in eigen land. Een gegarandeerd rustig natuurgebiedje, een aards paradijsje voor ons, kwetsbare oudjes: de Selwerderhof.

Een van de jongere parkganzen met reclame

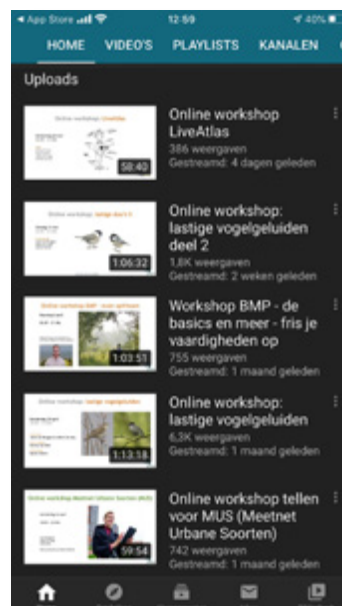
Nieuws, tips en reviews

Frans Kromme

Sovon YouTube

(www.youtube.com/user/SOVONVogelonderzoek)

De Vereniging Sovon Vogelonderzoek Nederland is zeer bekend onder vogelaars. De vereniging organiseert landelijke vogeltellingen en voert onderzoek uit ten behoeve van beheer, beleid en wetenschap. Dit voorjaar zijn ze bijzonder actief op Youtube. Welke vogel hoor ik daar? Ik wil meedoen aan MUS maar kan ik dat wel? Wat is LiveAtlas? Met de online workshops vind je waarschijnlijk snel het juiste antwoord. Erg leuk voor alle geïnteresseerden, beginners én gevorderden!

Sovon

RTV Drente – ROEG

(www.roeg.tv)

Van otter tot hazelworm en van hoogveen tot heide. Van alles over natuur in Drenthe komt aan bod in dit programma, dat met liefde wordt gemaakt. Een echte aanrader.

Naturetoday.nl-App

(iPhone/App Store of Android/Google Play Store)

De bekende website naturetoday.com heeft een nieuwe app gelanceerd: Naturetoday.nl. Met de app ontdek je de natuur van het seizoen. Op dit moment komen vogels, zoogdieren, planten, vlinders en libellen aan bod, maar het is de bedoeling in de toekomst meer soortgroepen toe te voegen. Er verschijnt elke dag een Natuurjournaal en er is een rubriek met natuuractiviteiten. Voor informatie in je directe omgeving is een abonnement nodig, maar ook daar zonder is het al erg leuk om snel te kunnen zien wat er op dit moment bijv. aan planten bloeit in Nederland.

Nature Today

Boeken www.onlinebibliotheek.nl

Op [onlinebibliotheek.nl](https://www.onlinebibliotheek.nl) is het aanbod natuurboeken weer uitgebreid:

- Waarom krijgt een specht geen koppijn? – Monica Wesseling
- Waarom slapende vogels niet uit een boom vallen – Mick O'Hare
- Met huid en haar – Barbara de Beaufort, Aaldrik Pot
- De onbekende Darwin – Steve Jones

Heb je een leuk onderwerp of tips voor deze rubriek? Suggesties zijn van harte welkom!

Mail ze onder vermelding van 'Natuur digitaal' naar ivng groningen.redactiegroeningen@gmail.com

Natuurkids: Uilenballenpluizen in het nieuwe Natuurpaviljoen en meer

Mirjam Aalfs, Werkgroep Natuurkids

Op zondag 1 maart zijn we weer eens wezen uilenballenpluizen. Dit keer in het nieuwe natuurpaviljoen 't Groene Hart bij de kinderboerderij in het Stadspark. Het gebouw is van de NDE (Natuur- en duurzaamheidseducatie Groningen). De NDE valt onder de gemeente en verzorgt oa natuurlessen aan basisscholen op schooltuinen. De NDE heeft van de gemeenteraad de taak gekregen om natuureducatie voor alle leeftijden toegankelijk te maken en het gebouw open te stellen ook voor groene activiteiten van andere organisaties. Dit maakt het perfect voor IVN-activiteiten. We kregen voor het uilenballenpluizen alle ondersteuning en extra publiciteit.

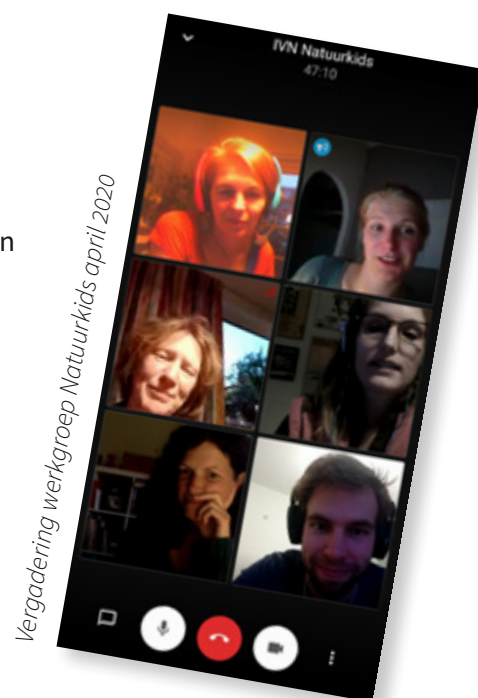
Oog in oog met een muis. Foto: Mirjam Aalfs

Overzicht 't Groene Hart. Foto: Erick Bakker

Erick Bakker liep stage voor de Natuurgidsopleiding; hij hielp de kinderen alsof hij nooit anders gedaan had en maakte de groep compleet.

In verband met de corona kunnen activiteiten niet doorgaan. Ook onze leukste activiteit voor kinderen niet: de Slootjesdag. Maar hoe houden we onze nieuwe mensen dan enthousiast voor de werkgroep? Want daar moeten we zuinig op zijn. We gaan met z'n vijven zelf op zoek naar waterdiertjes. We gaan samen naar een mooie plek aan het water, elk met een netje, bakje en zoekkaart. En dan vertellen we over de wonderlijke wereld onder water, bijvoorbeeld over de 'snorkel' van de waterschorpioen.

Vergadering werkgroep Natuurkids april 2020

Twee jonge deelnemers en hun vader

Wij hebben op zondag 1 maart ontdekt wat een uil had gegeten. In Paviljoen Het Groene Hart in het Stadspark in Groningen mochten we braakballen pluizen.

De bekendste dieren die braakballen produceren zijn uilen. Deze braakballen worden ook wel uilenballen genoemd. Ook andere roofvogels produceren braakballen om van de haren, botten en veren van hun prooi af te komen. Een uil eet onder andere muizen. Hij eet ze met huid en haar op! Hun maag kan de botjes en haren niet goed verteren, daarom spuugt de uil deze als bal (braakbal) uit. Als je de braakbal uit elkaar pluist, kom je de dingen tegen die de uil op heeft gegeten.

Wij vonden het erg leuk en interessant, maar tegelijkertijd ook een beetje vies. Omdat je eigenlijk in de kots van een uil zit te graaien.

Foto's Elsbeth Slikhuis-Bakker

Vogelwerkgroep: Zondagmorgen in de Oosterpolder

Catherine Brandsma (tekst en foto)

Het is nog droog en er is zelfs een voorzichtig zonnetje... Ik besluit naar de Oosterpolder te gaan, een favoriete plek dichtbij huis in deze Coronatijd.

De polder bij Haren maakt onderdeel uit van het Zuidlaardermeergebied van het Groninger Landschap. Het is vroeg, ik zie nog geen mens. Bij Zorgboerderij de Mikkelfhorst aangekomen, hoor ik vele vogels door elkaar, zwartkoppen, mezen, tjiffen en fitissen. In de sloot zijn wilde eenden, meerkoeten en waterhoen te zien.

Ik ga linksaf het Swieneparradies voorbij en hoor dan aan mijn rechterkant een snel zingend vogeltje, vast een bosrietzanger, denk ik. Ineens hoor ik de lange uithaal van de spotvogel, die nog het meest lijkt “lekker puh, lekker puh” en dan zie ik hem ook zitten boven in de boom. Leuk, die had ik hier nog niet ontdekt dit jaar, sterker nog, nog nooit eerder in de Oosterpolder! Ik hoor ook weer de sprinkhaanzanger op meerdere plekken, de grasmussen en rietzangers, in grote hoeveelheden.

De koekoek laat zich horen en ik hem overvliegen, waarna hij wegduikt ergens in de bosschages. Even later hoor ik een koekoekvrouw bubbelen, mijn dag kan niet meer stuk! Door al die rietvogels zijn er in elk geval legio mogelijkheden voor de koekoekvrouw om haar eieren te leggen, ook al weet ik dat ze haar eieren altijd (of meestal?) in het nest legt van dezelfde vogel waar ze zelf ook is geboren.

Vervolgens loop ik langs de voormalige eendenkooi, nu strooiveld. Het is duidelijk dat het heel even heeft geregend, te zien aan alle naaktslakjes die hun best doen het pad over te steken.

Het ‘grasdijkpad’ dat ik volg, kronkelt, om uiteindelijk bij de Ebelsweg uit te komen; prachtig zo onder de wolken! Het pad is zo uitgedroogd dat je je heel goed kunt voorstellen dat je er zo turf uit kunt steken en in de kachel kunt

stoppen. De rietgorzen, roodborsttapuiten, puttertjes, graspiepers (baltse) laten zich mooi zien en ik hoor ook de kleine karekiet.

Als ik op de Ebelsweg loop, hoor ik aan de overkant in de Harener wildernis de gekraagde roodstaart zingen. Ik sla een zijpaadje in, waar volgens het bordje ’s nachts reeën slapen; ik herken die plekken als ik even verder ben. De ooievaars kleppen op hun nest en ik spot ook de boompieper.

Ik kom de eerste jogger (v) en daarna wandelaars met hond tegen. Het is duidelijk alweer wat later...

Even later een bekend geluidje, het begin van het riedeltje van de blauwborst. Verheugd kijk ik: ik heb ze eerder gezien en ze zijn er dus nog! Maar het klopt niet, deze ziet er heel anders uit. Als ik dan ook de putter hoor, een stukje nachtegaalzang en nog meer andere zangvogels, weet ik: dit moet dus de bosrietzanger zijn!

Aangekomen bij de Mikkelfhorst word ik verwelkomd door boerenwaluwen. Ik ga onderweg terug naar huis nog even langs Volkstuinvereniging ‘Ons Belang’ om te horen of de nachtegaal er misschien nog is die ik daar een paar jaar geleden hoorde: helaas hij is nu niet te horen. Ik neem mij voor om daar binnenkort op een avond weer langs te gaan.

Een kneutje vliegt over.

Heerlijke uurtjes waren het!

Thuisgekomen lees ik op de groepsapp de melding van een roodmus in het Lauwersmeergebied en de reactie erop: “the early bird catches the worm”. Zeker van toepassing ook op mijn wandeling!

Cursussen, excursies en activiteiten

Door de coronasituatie zijn er weinig activiteiten gepland.

Alleen de vogelwerkgroep biedt, binnen de mogelijkheden, drie excursies aan op zaterdagochtend; alles met eigen vervoer, op de fiets of te voet in kleine groepen, maximaal 12 deelnemers.

Za 19 september Vogelexcursie Onlanden, deel 1
Za 17 oktober Vogelexcursie Onlanden, deel 2
Za 14 november Wandelexcursie Kardingse, vogels

Nadere informatie volgt nog. Hou de website in de gaten:

www.ivn.nl/afdeling/groningen-haren

De meest actuele informatie t.a.v. de excursies, cursussen en overige activiteiten die het IVN Groningen-Haren organiseert, is te vinden op de website:

www.ivn.nl/afdeling/groningen-haren

VERREKIJKER WINKEL.NL
Poelestraat 19 Groningen | 050-312 86 84

Meer dan 300 verschillende verrekijkers
Telescopen en statieven uit voorraad leverbaar
Warmtebeeldkijkers en outdoor tassen
Persoonlijk en specialistisch advies

SIPKES [●]
beeldbepalend

Adressen en informatie

IVN Groningen-Haren
Laagveld 50
9753 KB Haren
ivn.nl/afdeling/groningen-haren
ivngroningenharen@gmail.com

Bestuur

Waarnemend voorzitter

Gerard Smeding

Secretaris

Toeska Coolen

ivngroningenharen@gmail.com

Penningmeester

Bert Bemer

ivn.groningen.fin-adm@ziggo.nl, 050-2803416

IBAN NL12INGB0003742937

t.n.v. IVN afd. Groningen-Haren

Leden

Els van den Boomgaard, Ernst Flentge, Mirjam Aalfs,
Edda Kammenga, Ina Velthuis en Astrid van der Werf

Ledenadministratie

Frans Kromme

E-mail: ivn.groningen.lidmaatschap@gmail.com

Contributie/administratie

Je kunt *lid* worden van het IVN voor (minstens) €24,-, waarvan de helft ten goede komt aan de lokale afdeling. Als lid kun je actief worden in een werkgroep, projectgroep, de redactie van de Groeningen of in het afdelingsbestuur.

Je kunt er ook voor kiezen om *donateur* te worden. Hiermee steun je het IVN met een bedrag per jaar van (minstens) €17,-. Dit bedrag komt geheel ten goede aan de lokale afdeling.

Leden en donateurs ontvangen het afdelingsblad *Groeningen* en de nieuwsbrief van de afdeling. Leden ontvangen daarnaast ook het landelijk tijdschrift *Mens en Natuur*.

Graag alle wijzigingen doorgeven aan onze ledenadministratie! Denk hierbij aan een verhuizing, een overschrijving naar een andere IVN-afdeling, een nieuw e-mailadres of een opzegging.

Werkgroepen en coördinatoren

Vogelwerkgroep

Willy Sjaarda

willy.sjaarda@gmail.com, 06-25583942

Wilde plantenwerkgroep

Ina Velthuis

ivngroningen.plantenwerkgroep@gmail.com

Werkgroep Wilde Planten Tuinen

Ernst Flentge

e.w.flentge@freeler.nl, 050-5349131

Werkgroep Stadsecologie

Gerard Smeding

gerardsmeding@gmail.com

Werkgroep Natuurkids

Mirjam Aalfs

mirjamaalfs@gmail.com, 06-33373301

Werkgroep Natuur en meer!

Edda Kammenga

ivngroningen.natuur.en.meer@gmail.com

Werkgroep PR & Communicatie

Astrid van der Werf

ivngroningenharenpers@gmail.com

IVN Consulentschap Groningen

Postbus 1020

9701 BA Groningen

consulentschap.groningen@ivn.nl

050-3135933

Vrijwilligersconsulent

Henny Greven

IVN Landelijk

Postbus 20123

1000 HC Amsterdam

www.ivn.nl

020-6228115

Kopij voor Groeningen 2021-1 vóór 10 december 2020 sturen naar:

ivngroningen.redactiegroeningen@gmail.com of
Grote Kruisstraat 6, 9712 TT Groningen

Redactie

Edda Kammenga

Frans Kromme (*fotografie*)

Denise Humalda (*eindredactie*)

Vormgeving

Jan Faber

Druk & verspreiding Editoo.nl